

УДК 37.015.031:39:[316.647.5]:793.3.077-053.4/6

ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ЕТНІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ДИТЯЧИХ АМАТОРСЬКИХ КОЛЕКТИВАХ НАРОДНО-СЦЕНІЧНОГО ТАНЦЮ

Мерлянова О.А.

ВП «Миколаївська філія
Київського національного університету культури і мистецтв»

Ацехівська О.В.

Київський університет культури

У статті розглянуто проблему формування національної та етнічної толерантності в дитячих аматорських колективах народно-сценічного танцю. Визначено поняття толерантності. Запропоновано методичні рекомендації щодо організації процесу формування толерантності. Продемонстровано підходи до формування толерантності на основі вивчення танців народів світу, що мешкають на території України. Виховання в душі толерантності слід розглядати як невідкладне завдання сучасного українського суспільства.

Ключові слова: народно-сценічний танець, народна художня культура, толерантність, хореографія, творчість, навчання.

Постановка проблеми. Жодне суспільство не є й не може бути однорідним, тому що кожне суспільство складається з людей, різних не тільки з погляду їхнього етнічного походження, віросповідання, політичних поглядів, але і з погляду віку, статі, інтересів, виховання, матеріального становища тощо.

Тому, проблема міжнаціональної взаємодії набуває особливої актуальності й складності в сучасному поліетнічному багатонаціональному суспільстві, розвиток відносин етносів між собою та з іншими народами світу обумовлює цілі і зміст виховання міжнаціональної толерантності у підрастаючого покоління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. «Освіта повинна сприяти взаєморозумінню, терпимості, дружбі між усіма народами, расовими або релігійними групами і повинна сприяти діяльності ООН з підтримання миру» – йдеться у загальній декларації прав людини. Тому, педагогіці відводиться головна роль в поширенні принципів толерантності.

Положення про розробку простих принципів толерантності поширюється в першу чергу на молодший шкільний вік. Адже саме в цьому віці формується первинне становлення особистості. У віці п'яти-семи років закладаються значимі для кожної людини основні норми поведінки, моральні цінності, формується уявлення про власну гідність, відбувається розуміння цінності себе та інших людей, виховується повага до них, толерантність, прагнення до співпраці, почуття солідарності, дитина вчиться сама вирішувати конфліктні ситуації.

Формування толерантності актуальна проблема, але через недавнє виникнення, мало вивчена. За останні десять років дослідженням з проблем толерантності приділяється підвищена увага. У своїх роботах зарубіжні вчені сформували і розкрили уявлення про толерантність. Серед них: П. Кінг, Дж. Мілль, К. Поппер, А. Тейлор, а також А. Асмолов, Б. Братусь, М. Поташник, Г. Солдатова. Вчені зійшлися на думці, що в понятті слова толерантність лежить, в першу чергу, повага прав людини, турбота про людей, прийняття іншої людини такою, якою вона є, відстоюються її свобода, принципи і гідності.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проблеми виховання національної й етнічної толерантності дітей засобами хореографії та ритміки розпочали досліджувати в Україні В. Ключко, В. Левенець, Г. Ніколаї, Т. Повалій у межах науково-дослідного проекту «Інтеркультурне виховання дітей та молоді засобами музичного мистецтва», який виконувався кафедрою мистецької педагогіки та хореографії Сумського державного університету імені А.С.Макаренка. У той самий час проблема формування етнічної толерантності у дитячих аматорських колективах народно-сценічного танцю досі залишається не вирішеною.

Мета статті. Головною метою даної роботи є з'ясування особливостей формування національної та етнічної толерантності у дитячих аматорських колективах народно-сценічного танцю.

Виклад основного матеріалу. У соціологічному енциклопедичному словнику наведено таке визначення толерантності – терпимість до чужого способу життя, поведінки, звичаїв, почуттів, думок, ідей, вірувань. У сучасних умовах інтенсивного міжнаціонального спілкування толерантність усвідомлюється як загальнолюдська цінність. Значення слова «толерантність» (від латинського *tolerantia* – терпіння) пов'язується з терпимістю, поблажливістю до будь-кого або будь-чого, позначає готовність надати іншій людині або здійснити для неї свободу думки і дії. Сутність толерантності – це повага прав інших (несхожих) бути такими, якими вони є, не допускати заповідання їм шкоди.

У більш широкому значенні толерантність трактується як «норма стійкості, що визначає діапазон збереження відмінностей популяцій і спільнот в дійсності, що змінюється», як «унікальний еволюційний механізм співіснування великих і малих соціальних груп, що мають різні можливості розвитку». Сама терпимість в даному випадку постає не тільки в системі взаємовідносин людини з іншими людьми, але і в більш складних системах її взаємин з владою, з суспільством, з природою тощо. Толерантність виступає як умова нормального функціонування громадянського суспільства і, навіть, як умова виживання людства. Саме в зв'язку з цим ви-

никає необхідність у формуванні у дітей (школярів) здатності бути толерантним. Психологічне та соціальне завдання виховання особистості переноситься в педагогічну площину і звучить багатозначно – як виховання толерантної свідомості. По суті це світоглядна проблема, яку слід вирішувати і суспільству, і педагогам [1].

Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») визначає пріоритетність патріотичного виховання школярів на засадах провідних принципів демократизації, гуманізації та толерантності, національної спрямованості навчання і виховання. У цьому контексті особливого значення набуває вирішення проблеми патріотичного виховання молодого покоління засобами народної творчості та хореографії зокрема [2].

Народна хореографія є національним самобутнім танцювальним мистецтвом, яке формується на основі культурно-побутових традицій. Вона включає в собі обряди, звичаї народу, фокусує культуру і національний колорит, сприяє збереженню історичної та культурної пам'яті народу.

«Народно-сценічний танець» як навчальна дисципліна вперше з'явився в кінці XIX століття в Петербурзькому імператорському хореографічному училищі. Його поява як обов'язкового предмету, була продиктована утвердженням великої кількості танців різних народів в балетних виставах: іспанських, угорських, польських, українських та інших.

А в 30-х роках XX століття народно-сценічний танець отримує величезну популярність. З'являється безліч самодіяльних і професійних танцювальних колективів.

Вивчення народно-сценічного танцю дає можливість учням оволодіти різноманітністю стилів і манерою виконання танців різних народів, розширює і збагачує їх виконавські можливості, формуючи якості і навички, які не можуть бути розвинені за рахунок навчання тільки класичного танцю.

Всебічне вивчення народного танцю важливо як з хореографічної точки зору, так і з точки зору впливу його на етнокультурне виховання особистості виконавця. Процес навчання характерним танцям сприяє формуванню в учнів інтересу і поваги до культур народів світу, досягнення розуміння загальносвітового і специфічного в цих культурах, формує у них почуття національної та етнічної толерантності, а також усвідомлення себе громадянами світу.

З усього вище сказаного ми бачимо, що вивчення танцювальної культури різних народів необхідно так само, як і вивчення всесвітньої історії та світової художньої культури.

Хореографічна культура все більше привертає увагу фахівців ще й тому, що несе в собі величезний виховний потенціал. Звертаючись до витоків народної творчості, ми знайомимося з характером народу, переймаємося його світосприйняттям, пізнаємо форми пластичного самовираження народу. Це має вирішальне значення в даний момент, коли найбільш вразливою сферою в нашому суспільстві є сфера відносин між різними етнічними групами, коли надзвичайно поширені упередження і негативні стереотипи, які принижують людей інших націй і народностей, представників іншої культурної традиції [3].

Існування культурних відмінностей, власних полікультурним суспільствам, не могло не відбитися й на хореографічному мистецтві. В результаті, відбулися зміни у підходах до освоєння і навчання в межах позашкільних навчально-виховних закладів, системи додаткової освіти, що призвело до розробки полікультурної освіти, що включає в себе повагу і визнання танцювальної культури всіх етнічних груп. В умовах полікультурної реальності, де контактуючі люди, що належать до різних культурних спільнот, взаємовплив і взаємопроникнення культур, веде до акультурації членів соціумів, які з'єднують в своїй свідомості різні культури, орієнтуючись на іншого (несхожого на них), схильного до діалогу з ними. Навчання народного танцю дітей шкільного віку, поєднане з ознайомленням з культурними і соціальними цінностями, може і повинно служити потужним засобом виховання, а також формування у них толерантності, що веде до розуміння і поваги культурних традицій різних народностей. Освоєння народної хореографії є частиною полікультурної освіти, в центрі якої є змістовне і тематичне наповнення культурознавчого збагачення учнів засобами танцю.

Виховання толерантного ставлення до навколишнього світу у дітей молодшого шкільного віку є актуальною проблемою, тому як саме в цьому віці у дитини формується досвід вираження ставлення до людей [4, с. 27].

Велика роль у зародженні цих якостей в дитині відводиться в першу чергу педагогам дитячих садків, шкіл, додаткових навчальних закладів, гуртків. Саме вони вкладають те зерно, яке відповідає за становлення особистості, формує творчий етап у суспільному житті, привертає до соціокультурних цінностей. Поряд з вищевказаними завданнями перед педагогом стоїть ще одне – виховання терпимості, взаємоповаги, толерантності міжособистісних відносин.

Формування толерантності у школярів представляє цінність в збагаченні своєї власної культури в цілому: культури спілкування, мови, розумової праці [1].

Для України, як і для будь-якої іншої країни, поняття толерантності невіддільне від поняття культура. Людина, як дійсний суб'єкт своєї культури, незалежно від особливостей (етнічних, історичних, географічних тощо), її форми, завжди ставиться до суб'єкта іншої форми культури (іншого народу, народності тощо) з повагою та інтересом. Інше неможливе, оскільки всі форми моральної культури, загальнолюдської основи є єдиними.

Толерантність передбачає терпимість до відмінностей серед людей, уміння жити, не заважаючи іншим, здатність мати права і свободи, не порушуючи прав і свобод інших. Нетерпимість в поліетнічному, поліконфесійному, або в полікультурному суспільстві призводить до порушень прав людини, насильства і збройних конфліктів. Толерантність означає повагу, прийняття і правильне розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, наших форм самовираження і способів проявів людської індивідуальності. Їй сприяють знання, відкритість, спілкування та свобода думки, совісті і переконань [5].

На сучасному етапі навчання народному танцю дітей передбачається посилення виховної, освітньої та розвиваючої спрямованості в змісті навчання за допомогою використання культурознавчого підходу до відбору й організації хореографічних основ. За такого підходу народний танець засвоюється в тісному зв'язку з культурою та історією країни досліджуваного хореографічного твору.

Вплив освітньої діяльності в області досягнення танцювального мистецтва на стан толерантності в суспільстві дуже багатогранний, являє собою складне системне утворення. В системі позашкільної освіти дітей як і в школі відбувається ідентифікація особистості, формуються такі важливі форми комунікації як дружба, товариство, приятельські і ворожі відносини.

Навчання в гуртках, центрах творчості є тим соціальним інститутом, через який може відбуватися усвідомлене формування толерантної свідомості і поведінки учнів як через систему позашкільної, додаткової освіти [6].

Завдяки мистецтву і народній творчості ми вчимося пізнавати красу культурних традицій різних народів. Саме через мистецтво протікає шлях до культури та історії, знання якої є найважливішою частиною у вихованні толерантного розуміння.

Ще в найдавніші часи танець був одною з перших мов, якою люди могли висловити свої почуття. Танець таїть в собі величезне багатство, для успішного художнього і морального виховання, він поєднує в собі не тільки емоційну сторону мистецтва, приносить радість, як виконавцю, так і глядачеві – танець розкриває і ростить духовні сили, виховує художній смак і любов до прекрасного [7, с. 44].

Займаючись танцями, діти не тільки розвиваються фізично, а й збагачуються духовно. Це гармонійне заняття приваблює і дітей, і бать-

ків. Дитина, що володіє балетною поставою, захоплює не тільки однолітків, а й також тих людей, що оточують її. Щоб цього досягти дитині доводиться пройти тривалий шлях. Якості, які роками прищеплюють педагоги-хореографи дітям – це, безсумнівно, дисциплінованість, працьовитість і терпіння.

У хореографічних гуртках, або танцювальних школах, студіях, педагоги знайомлять дітей з танцями народів світу, в яких відбивається життя, побут і культура тієї чи іншої країни. Будь то східний танець, аргентинське танго, чуттєве фламенко або запальна лезгинка, в кожному з них відображено життя народу, що робить танець індивідуальним і несхожим на інші. Вбираючи в себе красу народних танців, діти починають розуміти і відчувати танцювальну культуру інших народів, що виховує толерантне ставлення до звичаїв і традицій народів світу, через народний танець можна багато чого зрозуміти про інші народи і прийняти їх.

Тому проблема формування толерантності на сьогодні є дуже гострою й може бути вирішена не інакше, як через знайомство на практиці з цінностями інших національних культур, зі звичаями, традиціями і художньою творчістю народів, що проживають на території України і складають природне середовище, яке дуже впливає на соціалізацію дитини.

Висновки і пропозиції. Толерантність в навчально-виховному процесі містить взаємозв'язок духовної єдності української національної культури з культурою світу. Саме поняття толерантності не вроджене, а усвідомлене і добровільне, накопичене в процесі виховання і життєвого досвіду кожної людини. І хореографічне мистецтво, зокрема народно-сценічні танці – це один із способів зародження толерантного ставлення до інших людей.

Список літератури:

1. Бех І.Д. Діалог культур у психолого-педагогічному осмисленні / І.Д. Бех // Актуальні питання мистецької освіти та виховання : збірник наукових праць. – Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2013. – Вип. 1(2). – С. 79–84.
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття»)» від 03 листопада 1993 року № 896 (зі змінами) [Електронний ресурс] // REPORT від Ліга : закон. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/KMP93896.html. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 21.04.2018.
3. Інтеркультурне виховання дітей та молоді засобами музичного мистецтва : колективна монографія / ред. Г.Ю. Ніколаї. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Суми: ВВП «Мрія», 2015. – 218 с.
4. Барышникова Т. Азбука хореографии : метод. указания в помощь учащимся и педагогам детских хореографических коллективов, балетных школ и студий / Т. Барышникова. – СПб.: «ЛЮКСИ», «РЕСПЕКС», 2015. – 256 с.
5. Вишневський О. Теоритичні основи сучасної української педагогіки : навч. посібник / О. Вишневський. – Дрогобич: Коло, 2006. – 604 с.
6. Мартыненко Е.В. Украинская народная хореография как средство формирования основ национального менталитета у детей младшего школьного возраста / Е.В. Мартыненко, С.Г. Козлик. – Дрогобич: Ландон-ХХІ, 2010. – 20 с.
7. Сценическая хореография как феномен художественной культуры : материалы открытой региональной науч.-практ. конф. / Региональный учебно-методический центр по художественному образованию БГИИиК. – Белгород: ЛитКараВан, 2013. – 218 с.

Мерлянова О.А.

ОП «Николаевский филиал
Киевского национального университета культуры и искусств»

Ацеховская Е.В.

Киевский университет культуры

ВОСПИТАНИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ И ЭТНИЧЕСКОЙ ТОЛЕРАНТНОСТИ В ДЕТСКИХ АМАТОРСКИХ КОЛЛЕКТИВАХ НАРОДНО-СЦЕНИЧЕСКОГО ТАНЦА

Аннотация

В статье рассмотрено проблему формирования национальной и этнической толерантности в детских аматорских коллективах народно-сценического танца. Определено понятие толерантности. Предложено методические рекомендации по организации процесса формирования толерантности. Продемонстрированы подходы к формированию толерантности на основе изучения танцев народов мира, которые проживают на территории Украины. Воспитание в духе толерантности следует рассматривать как безотлагательную задачу современного украинского общества.

Ключевые слова: народно-сценический танец, народная художественная культура, толерантность, хореография, обучение.

Merlyanova O.A.

Separate Subdivision "Mykolaiv Branch of Kyiv
National University of Culture and Arts"

Atsekhovskaya E.V.

Kyiv University of Culture

NATIONAL AND ETHNIC TOLERANCE EDUCATION IN CHILDREN'S AMATEUR FOLK-STAGE DANCE PERFORMANCE GROUPS

Summary

The article deals with the problem of national and ethnic tolerance formation in children's folk-stage dance performance groups. The concept of tolerance is defined. Methodical recommendations as for the tolerance formation organization process are offered. Tolerance formation approaches based on the studying of national dances of the peoples living on the territory of Ukraine are specified. Education in the spirit of tolerance should be regarded as an urgent task of modern Ukrainian society.

Keywords: folk-stage dance, folk art culture, tolerance, choreography, education.